

2012

Année
Internationale des

Coopératives

ЗБІРНИК
наукових статей магістрів
факультету фінансів і обліку

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

**ЗБІРНИК
наукових статей магістрів
факультету фінансів і обліку ПУЕТ за
результатами наукових досліджень
2011–2012 навчального року**

**ПОЛТАВА
ПУЕТ
2012**

УДК 330
ББК 65я43
3-41

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» заборонено

Друкується відповідно до наказу по університету № 5-Н від 16 січня 2012 року.

Редакційна колегія:

Головний редактор – **О. О. Нестуля**, д.і.н., професор, ректор.
Заступник головного редактора – **О. В. Карпенко**, к.е.н., професор, проректор із наукової роботи та міжнародних зв'язків.
Відповідальний секретар – **Н. М. Бобух**, д.філол.н., доцент, завідувач кафедри української та іноземних мов.
Відповідальний редактор – **Н. С. Педченко**, к.е.н., доцент, декан факультету фінансів і обліку.

Члени редакційної колегії:

Ю. А. Верига, к.е.н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту (за спеціальністю «Облік і аудит»);
О. А. Пантелеймоненко, д.е.н., професор, завідувач кафедри грошового обігу і кредиту (за спеціальністю «Банківська справа»);
О. В. Шкуруній, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки (за спеціальністю «Міжнародна економіка»);
О. В. Черняська, д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів (за спеціальністю «Фінанси і кредит»).

Збірник наукових статей магістрів факультету фінансів і обліку ПУЕТ 3-41 за результатами наукових досліджень 2011–2012 навчального року. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 468 с.

ISBN 978-966-184-163-4

У збірнику представлено результати наукових досліджень магістрів спеціальностей «Банківська справа», «Міжнародна економіка», «Облік і аудит», «Фінанси і кредит», у яких дано критичну оцінку діючої практики господарювання та розкрито підходи молодих науковців до розвитку економічних наук у сучасних умовах.

УДК 330
ББК 65я43

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За вклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», 2012

ISBN 978-966-184-163-4

ЗМІСТ

Спеціальність «Банківська справа»

Анісімова С. С. Фактори впливу на фінансову стійкість банку та механізм управління.....	9
Грек К. В. Сучасні підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку	17
Довженко Н. С. Оцінка ефективності використання депозитного обслуговування клієнтів банку.....	22
Єременок О. В. Механізм управління процентним ризиком комерційного банку на сучасному етапі.....	27
Кузьменко Н. А. Актуальні аспекти удосконалення рейтингової оцінки у сучасних комерційних банках	33
Лескова О. І. Реструктуризація як основний метод управління проблемними кредитами в умовах економічної рецесії	39
П'ятак М. М. Сутність банківської ліквідності та фактори, що її визначають	45
Савченко І. В. Механізм удосконалення системи управління ліквідністю банків в Україні.....	51
Тарасенко О. О. Напрями мінімізації кредитного ризику в сучасній банківській практиці України	58
Швець Н. В. Особливості системи фінансового моніторингу в Україні	64

Спеціальність «Міжнародна економіка»

Бойко М. С. Розвиток інновацій як основа конкурентоспроможності компаній.....	70
Бородавка С. О. Сучасний стан фінансового лізингу в Україні.....	75
Відюк М. С. Основні етапи розробки комплексної стратегії виходу фірми на зовнішні ринки.....	80
Гармаш А. О. Монополізація капіталу на ринку комп'ютерних технологій.....	85

рейтингової моделі є розробка національних стандартів показників банківської діяльності, яка б урахувала й міжнародні вимоги, щоб отримати можливість правильно інтерпретувати інтегральний рейтинг [2, с. 150].

Висновок. Таким чином, рейтинги є одним з варіантів фінансового аналізу діяльності банків, що дає можливість менеджменту банку здійснювати порівняльну оцінку його ефективності та надійності, розв'язати питання дохідності кредитування банків-партнерів завдяки отриманню об'єктивної інформації про результати їх діяльності.

Отже, кожна з аналізованих методик має певні переваги й недоліки. По-перше, вони базуються на здійсненні кількісного аналізу фактів і подій, що вже відбулись, тобто констатують статичну фінансову стійкість; по-друге, більшість з них не забезпечує об'єктивної оцінки бо не достатньо враховує реальні причини фінансової нестабільності вітчизняних банків. Доцільним видається розробка досконаліших методик оцінки фінансової стійкості банків, основою яких є прогнозування та економіко-математичне моделювання. Також, на нашу думку, було б варто доповнити перелік показників фінансової стійкості, зокрема, такими як рівень резервування за кредитними операціями, аналіз грошового потоку, який до речі, має важливе значення у рейтингових оцінках діяльності банків західних країн [6].

Список використаної літератури

1. Бабкіна І. Досвід зарубіжних країн щодо рейтингової оцінки діяльності банків / І. Бабкіна // Вісник НБУ. – 2010. – № 12. – С. 31–33.
2. Батковський В. А. Рейтингова оцінка діяльності банків // В. А. Батковський // Фінанси України (укр.). – 2004. – № 5. – С. 145–151.
3. Бодрова Н. Е. Рейтингові оцінки комерційного банку / Н. Е. Бодрова, С. В. Махія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/Economics/65185.doc.htm
4. Волик Н. Г. Удосконалення моделі комплексного оцінювання фінансової стійкості банків на основі рейтингової системи / Н. Г. Волик // Держава та регіон. – 2009. – № 6 – С. 45–49

5. Воличенко О. О. Рейтингова оцінка комерційних банків / О. О. Воличенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64139.doc.htm
6. Мещеряков А. А. Рейтингова оцінка комерційного банку / А. А. Мещеряков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/Ekpr/2009_25/mescheryakov.htm
7. Матвієнко П. Рейтингова оцінка діяльності банків України / П. Матвієнко [Електронний каталог ПУСКУ].
8. Мадзюк Г. В. Методи виявлення проблем та кризових явищ в діяльності комерційного банку / Г. В. Мадзюк [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/1434/1/Manadzjuk_1_2005.pdf
9. Михайлюк Р. Рейтингові оцінки в системі побудови надійного комерційного банку / Р. Михайлюк // Вісник ТАНГ. – 2005. – № 3. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/6QMjzU.pdf

УДК 336.77:005.591.4

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЦЕСІЇ

*О. І. Лескова, магістр спеціальності «Банківська справа»
І. Г. Брітченко, д.е.н., професор, директор Міжгалузового
інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів – науковий керівник ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі» – науковий керівник*

Ключові слова: проблемні кредити, економічна рецесія, метод управління, реструктуризація.

Постановка проблеми. Банківській діяльності залежно від виду здійснюваних операцій завжди притаманні різноманітні фінансові ризики: кредитні, інвестиційні, валютні, депозитні тощо. Оскільки кредитування формує переважну більшість всіх операцій банку, то найбільшим ризиком, що може суттєво впливати на фінансовий стан банку, вважається саме кредитний

ризик. Для зменшення його рівня банки використовують різні інструменти: забезпечення виконання кредитного зобов'язання позичальника заставою, порукою, гарантією та іншими, передбаченими цивільним законодавством України. Як свідчить практика, проблема кредитних ризиків щодо неповернення кредитів є для комерційних банків однією із найважливіших. Тому, в умовах економічної рецесії та виходу з неї українські банки змушені використовувати найбільш ефективні та постійно вдосконалювати вже існуючі методи управління проблемними кредитами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок дослідження питання управління та реструктуризації проблемних активів банків внесли такі вчені О. Барановський, О. Дзюблюк, В. Крилова, І. Лютий, В. Міщенко, С. Науменкова, І. Недзельська, М. Ніконова, Л. Примостка, О. Момот, Л. Слобода та інші. Збільшення обсягів проблемних активів свідчить про те, що банки недостатньо опанували методами управління проблемними активами, а також, що комерційні банки України потребують державної підтримки для скорішого вирішення проблеми «поганих» активів. Тому питання вибору найбільш раціональних методів управління проблемними кредитами є досить важливим на сучасному етапі розвитку банківської системи України. Особливої актуальності воно набуває у період економічної рецесії та виходу з неї.

Формулювання мети. Метою даної роботи є виявлення методів управління проблемними кредитами, що будуть ефективними в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незалежно від якості кредитного портфеля та методів управління кредитним ризиком, усі банки тією чи іншою мірою стикаються з неповерненням кредитів. Проблемними кредитами називають такі, за якими своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, що викликають сумнів щодо повернення кредиту [6, с. 148–157]. Проблемні кредити з'являються у банківській установи не випадково. Існує велика кількість факторів, що їх зумовлюють. Це є зовнішні (фактори, пов'язані із зовнішнім щодо банку середовищем та фактори, пов'язані з позичальником) та внутрішні група факторів, які залежать від кредитної діяльності банку та відображають його кредитну політику.

Аналіз депозитно-кредитного портфеля за останні шість років свідчить, що після світової фінансової кризи 2008–2009 рр. банківська система України відновила довіру резидентів (табл. 1). Так, якщо у кризовий 2009 р. обсяг депозитів резидентів у банках України зменшився на 7,0 %, то у 2010 р. він зріс на 24,5 %. Але збільшення депозитів не привело до аналогічного росту обсягів кредитування у 2010 р. У 2009 р. темпи росту кредитування резидентів зменшились на 1,5 %, а у 2010 р. – збільшились тільки на 1,2 %, при тому, що у середньому за 2006–2008 рр. їх ріст складав більше 70 % щорічно.

Рис. 2. Динаміка депозитів та кредитів резидентів за 2005–2010 рр. [5]

Кредитний бум 2005–2008 рр. призвів до того, що перед початком кризи співвідношення кредитів і депозитів України було одним із найбільших серед країн СНД. Однак ні менеджмент банків ні їх власники не завадили наданню ризикованих послуг. До того ж джерелом нарощування обсягів кредитування багатьма банками стали запозичення на зовнішніх ринках, однак із настанням фінансової кризи доступ до таких ресурсів практично закритися. Тому проблема погашення кредитів, що у часі збіглась з девальвацією гривні, поставила ряд банків на межу дефолту [3, с. 10–16].

Через недосконале управління ризиками у банківській системі України значно погіршилась якість кредитного портфелю, що веде до збитковості банківської діяльності. Аналіз якості кредитного портфеля банківської системи України за останні п'ять років (табл. 1) свідчить про те, що якщо за 2006–2010 рр. обсяг наданих кредитів збільшився приблизно у три рази, а прострочена заборгованість за кредитами в абсолютному виразі

збільшилась у 19, а у відносному -7 разів. Якщо у до кризовий період 2006–2008 рр. прострочена заборгованість знаходилась у межах 2 %, то у 2009 р. вона склала 9,4 %, а у 2010 р. – 11,2 %. Тобто прострочена заборгованість за кредитами у посткризовий період у середньому збільшилась більше ніж у п'ять разів. Ще більше проблемних кредитів у структурі кредитного портфелю банків фіксують міжнародні компанії. Так, за даними міжнародного рейтингового агентства Fitch Ratings проблемні активи у структурі кредитного портфелю банків України у 2010 р. становили 34 %, а за даними компанії DB Research – 45 % [7, с. 46–51].

Таблиця 1

Динаміка кредитного портфеля, простроченої заборгованості, резервів та рентабельності активів в банках України за 2006–2010 рр.

Показники	Роки				
	2006	2007	2008	2009	2010
Кредити надані, млрд грн	269	485	792	747	755
Прострочена заборгованість за кредитами, млрд грн	4,4	6,4	8,0	69,9	84,8
Прострочена заборгованість у % до наданих кредитів	1,6	1,3	2,2	9,4	11,2
Резерви під активні операції банків, млрд грн	13,2	20,1	8,4	122,4	148,8
Рентабельність активів, %	1,61	1,50	1,03	-4,40	-1,45

Джерело: Сайт НБУ [5].

Така велика різниця в оцінках проблемних боргів зумовлена тим, що за методикою Національного банку України «прострочкою» вважається несплата процентів і невнесена своєчасно частину кредиту, а за міжнародними стандартами – рахується усе тіло кредиту за якими почалися неплатежі. Як зазначають фахівці, що проблема «поганих» боргів – проблема не лише банківського, а й реального сектору економіки. Утворилося замкнуте коло: банки не кредитують підприємства реального сектору економіки тому, що у потенційних позичальників поганий фінансовий стан, тобто є значні кредитні ризики, а підприємства

мають поганий фінансовий стан у тому числі й через те, що позбавлені доступу до кредиту [1, с. 18–31].

Способи погашення проблемних кредитів можна поділити на дві групи: організаційна, фінансова та інша допомога банку позичальнику та безпосереднє повернення кредиту в якому коротші строки. Відповідно, до такого поділу виділяють і дві групи методів управління проблемними кредитами реструктуризацію і ліквідацію. Реструктуризація зобов'язань або реструктуризація боргу (заборгованості) – це будь-яка зміна в умовах погашення зобов'язань (зміна строків і порядку погашення, комісій та процентів за банківським кредитом тощо) [2, с. 335–34].

Питання проблемних кредитів фактично у всіх країнах світу намагались оптимізувати за допомогою реструктуризації проблемних боргів. Даний метод в умовах кризових явищ виявився чи не найоперативнішим у контексті зниження ризиків для банку та можливості відновлення кредитоспроможності позичальника.

Реструктуризація простроченої заборгованості має певні особливості і має здійснюватися на основі наступних основних принципів:

- співпраця всіх кредиторів і надання позичальнику добровільного періоду мораторію;
- відмова всіх кредиторів від будь-яких кроків щодо стягнення своїх вимог або по зменшенню свого ризику під час дії мораторію;
- під час мораторію позичальник відмовляється від дій, що підривають його здатність до погашення боргу;
- створення комітету кредиторів;
- позичальник зобов'язаний надати кредиторам необхідну повну інформацію про себе для оцінки його фінансового стану і вироблення пропозицій;
- пропозиції щодо вирішення фінансових проблем позичальника і домовленості між кредиторами повинні відповідати чинному законодавству і відбивати відносно положення кредиторів;
- рівний доступ до інформації позичальника і конфіденційність;
- встановлення пріоритетного статусу будь-якого нового фінансування під час мораторію в порівнянні з іншими боргами.

У період стабільної економіки підприємство чи фізична особа, що мають можливість обирати кредитора, орієнтуються на сукупність економічних і неекономічних вигод від співпраці з тим чи іншим банком. В умовах кризи пріоритети і банків-кредиторів, і позичальників змінюються, і банк, що надавав фінансування по найнижчій ставці або з найменшим забезпеченням, тепер може виявитися не кращим партнером у процесі реструктуризації. Проблема, причому спільна – і для позичальника, і для кредитора – в тому, що у них тепер немає вибору: вони вже опинилися в одному човні і реструктуризація для них може бути єдиним способом успішно вийти з складної ситуації непогашення кредиту [4, с. 147–148].

У цілому, важливим аспектом реструктуризації кредитів є її проведення на безоплатній основі та запровадження певних обмежень для банків. Зокрема, реструктуризація кредиту повинна бути добровільною і супроводжується певними обмеженнями: проведення переоцінки заставного майна; погіршення класу позичальника; вимагання дострокового забезпечення.

Висновок. Отже, для розв'язання питань проблемної заборгованості потрібен комплексний підхід щодо використання різних інструментів фінансової і кредитної політики, а також низка заходів, спрямованих на зменшення залежності реальної економіки від впливу негативних зовнішніх факторів. Одним із найбільш ефективних методів управління проблемними кредитами можна вважати реструктуризацію. Реструктуризація кредитів українськими банками повинна враховувати певні особливості і повинна здійснюватися на основі чітко визначених принципів, необхідним є використання зарубіжного досвіду по реструктуризації проблемної заборгованості, врегулювання чинного законодавства, підвищення банківської освіченості позичальників (клієнтів банку) з процесом реструктуризації, тощо.

Список використаної літератури

1. Барановський О. Проблемні банки: виявлення і лікування [текст] / О. Барановський // Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 18–31.
2. Вовк В. Кредитування і контроль : навч. посіб. / В. Вовк, О. Хмиленко. – К. : Знання, 2008. – С. 335–341.
3. Лютий І. Фінансово-економічна криза 2008–2010 рр.: деякі чинники та уроки [текст] / І. Лютий, О. Юрчук // Вісник НБУ. – 2011. – № 1. – С. 10–16.

4. Момот О. М. Основні принципи реструктуризації прострочених кредитів перед декількома кредиторами одночасно / О. М. Момот // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28–29 жовтня 2010 р.): у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – Т. 1. – С. 147–148.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
6. Сало І. Фінансовий менеджмент банку / І. Сало, О. Криклій // ВДГ «Університетська книга». – 2007. – С. 148–157.
7. Слобода Л. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період [текст] / Л. Слобода, Н. Дунас // Вісник НБУ. – 2011. – № 4. – С. 46–51.

УДК 336.71(477)

СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ЛІКВІДНОСТІ ТА ФАКТОРИ, ЩО ЇЇ ВИЗНАЧАЮТЬ

*М. М. П'ятак, магістр спеціальності «Банківська справа»
М. Б. Чижевська, к.е.н., доцент – науковий керівник*

Ключові слова: банківська ліквідність, банк, банківська система, фактор, зобов'язання, активи, пасиви.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах трансформації національної економіки, серед проблем, що актуалізуються науковцями, суттєву частку займають питання, пов'язані з виходом України з кризового стану. Сьогодні основним макроекономічним завданням є забезпечення стабільності національної банківської системи, як найважливішого елемента відтворювальної структури економіки, яка організує рух і перерозподіл ресурсів суспільства, забезпечує проходження грошових розрахунків і платежів господарюючих суб'єктів. Банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворення їх у реальний капітал, здійснюючи різноманітні кредитні, інвестиційні та інші операції і задовольняючи потреби економіки в додаткових

Наукове видання

ЗБІРНИК
наукових статей магістрів факультету фінансів і
обліку ПУЕТ за результатами наукових досліджень
2011–2012 навчального року

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерна верстка *О. С. Корніліч*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 27,2.
Тираж 88 прим. Зам. № 092/322.

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
кімн. 115, вул. Ковалю, 3, Полтава 36014; ☎ (0532) 50-24-81

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.